

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

У статті досліджено умови функціонування підприємств малого бізнесу в умовах світової економічної кризи. Основну увагу приділено сучасним тенденціям розвитку малого підприємництва. У статті розглянуто основні етапи побудови моделі підтримки підприємницьких структур як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

Ключові слова: механізм, малий бізнес, економічна криза.

В статье исследованы условия функционирования предприятий малого бизнеса в условиях мирового экономического кризиса. Внимание уделено современным тенденциям развития малого предпринимательства. В статье рассмотрены основные этапы построения модели предпринимательских структур как на общегосударственном, так и на региональном уровнях.

Ключевые слова: механизм, малый бизнес, экономический кризис.

The article explored modalities for small businesses in a global economic crisis. The main attention is paid to current trends for small business. The article examines the main stages of building a model of business support structures as a national and regional levels.

Key words: mechanism, small business, economic crisis.

Вступ. Сьогодні не тільки українська, а й світова економіка знаходиться на стадії серйозних трансформацій, пов'язаних з інноваціями та новими економічними «викликами» ХХІ сторіччя. При цьому важливу роль відіграють процеси глобалізації та формування постіндустріального суспільства. Відбувається перехід на нові технології. Стрімко вдосконалюється технічна база виробництва.

Внаслідок цього відбувається процес інтенсивного розвитку малого бізнесу: розширюються сфери його функціонування та перелік тих функцій, що він виконує. Збільшується питома вага і

роль малого бізнесу в розробці та виробництві високотехнологічної продукції. Відбувається більш активна взаємодія малих фірм з великим бізнесом. Зростає роль малого бізнесу в розв'язанні соціально-економічних проблем, таких, як створення нових робочих місць та скорочення рівня безробіття, підготовки висококваліфікованих кадрів.

Проблемам активізації розвитку малого бізнесу в Україні присвячені наукові праці українських учених-економістів: А. Гальчинського, К. Кривенка, Ю. Палкіна, Ю. Пахомова, В. Савчука, М. Чумаченка та ін.

Постановка завдання. Метою даної статті є комплексне дослідження основних елементів організаційно-економічного механізму державної підтримки підприємств малого бізнесу в умовах світової економічної кризи.

Виклад основного матеріалу. Економічна природа малого бізнесу полягає в інноваційному, творчо-динамічному комбінуванні в межах одного підприємства спеціальних і загальних людських ресурсів, які внаслідок поєднання їх специфічності та внутрішньої взаємодії створюють нові ринкові цінності й досягають таких результатів, які не в змозі досягти традиційні організаційно-правові форми виробництва. Малий бізнес можна вважати особливою формою ділової активності, в якій найбільш ефективно й повно розкривається соціальна основа колективу, що досягає спільних цілей, комбінуються й використовуються внутрішні людські та матеріальні ресурси та значно глибше, ніж у великих соціально-виробничих групах, що природно тяжіють до бюрократизації внутрішнього управління, проявляється раціональність, цілеспрямованість і економічність індивідуальної людської поведінки [1, с. 1]. Малий бізнес є ризикованою сферою діяльності.

Роль малого бізнесу в реалізації регіональної соціально-економічної політики можна визначити такими функціями [2, с. 3]:

1. Підвищення рівня гнучкості регіональних ринків та збалансування попиту і пропозиції.

2. Динамічне й порівняно низькозатратне створення нових робочих місць.

3. Створення механізмів упровадження інновацій та комерціалізації технологій.

4. Підвищення рівня інноваційності промислового виробництва та забезпечення стабільності господарської діяльності й ефективною реструктуризації промислових підприємств на базі таких форм господарської інтеграції, як промислові бізнес-інкубатори та інноваційно-технологічні центри.

5. Внутрішнє стимулювання розвитку конкурентного середовища на регіональних ринках, послаблення монопольних тенденцій, підвищення рівня демократизації економічних відносин та утвердження економічних засад розвитку місцевого самоврядування.

Науково-теоретичні засади розвитку малого бізнесу ще недостатнім чином усвідомлені як на різних рівнях державного управління, так і в системі законодавчої влади та органів місцевого самоврядування. Ці засади й досі не втілилися в цілісну й довгострокову державну стратегію розвитку малого бізнесу, не закладені в цілісному прояві в конкретних законодавчих актах і регуляторних нормах, що могли б сформувані ліберальне регуляторне середовище, побудоване на домінуванні нормативних стимулів, а не заборон і обмежень.

Природа малого бізнесу характеризується тим, що цей сектор значно швидше реагує на зміни ринкової кон'юнктури, і навіть в умовах розвиненої конкуренції він може виявити і заповнити вільну ринкову нішу, розробити і ефективно впровадити новий асортимент продукції і послуг, що користуються попитом.

В умовах світової економічної кризи пріоритетність підприємницької діяльності є особливо актуальною. Розвиток мережі підприємницьких структур сприяє вирішенню проблем пом'якшення наслідків світової економічної кризи, переходу до постіндустріального етапу розвитку, забезпечення зайнятості вивільнених працівників та потреб суспільства в продукції та послугах.

Разом з цим, малий бізнес ефективно перебирає на себе найбільш технологічно ускладнені й ресурсовитратні виробничі операції великих промислових підприємств, що кооперуються з ними на засадах підряду чи субпідряду.

У сфері підприємництва творче ринкове управління полягає в пристосуванні процесів виробництва і розподілу до мінливих умов попиту й пропозиції та в практичному впровадженні сучасних технічних винаходів.

Малий бізнес, таким чином, стає тим сектором економіки, який самостійно або у взаємодії з крупними фірмами і державними організаціями, здатен приймати безпосередню участь у формуванні та стимулюванні позитивних соціально-економічних процесів, багато в чому визначати тенденції розвитку індустріальних країн у найближчому десятиріччі [1, с. 1].

Розширення можливостей та збільшення впливу малого бізнесу зумовлює необхідність більш активного використання його

потенціалу. Якщо в минулі роки межі використання малих фірм визначалися, в основному, участю у виробництві найбільш простих у технічному відношенні видів продукції, то в сучасних умовах сфери їх використання можуть та мають бути суттєво розширені. Подібні зміни повною мірою відповідають спрямованості тих структурних та технологічних перетворень, що відбуваються в базових галузях промисловості індустріальних країн, пришвидшують ці перетворення.

Сучасними тенденціями розвитку малого підприємництва виступають інтенсивні внутрішньосистемні (в межах малого виробництва) та міжсистемні (крупного виробництва) процеси кооперування і комбінування виробничої діяльності. При цьому невеликі масштаби господарської діяльності малих підприємств, їх близькість до споживача і тяготіння до локальних ринків зумовлюють ефективність малого підприємництва на регіональному рівні. Малі підприємства являють собою досить гнучкі форми господарювання, здатні оперативного реагувати на економічні «виклики» сучасності.

До недавнього часу малі підприємства функціонували, переважно, на внутрішньому ринку. В сучасних умовах залучення національних економік у світові господарські процеси та їх глобалізація створюють об'єктивні засади для розповсюдження малих підприємств у світовій економіці.

Серед факторів, що сприяють зміцненню позицій малого бізнесу в економіках розвинених країн належать технологічні, економічні та соціальні. До технологічних факторів відносяться стрімкий прогрес техніки та технології, розширення діапазону їх використання. Новітнє обладнання в сучасних умовах стає доступним для більшої кількості фірм, у тому числі малих. До найважливіших економічних факторів відносять такі: зростання платоспроможного попиту, його диференціація, збільшення ефективності дрібносерійного виробництва. Соціальні фактори розвитку малого бізнесу — зміни системи цінностей різних верств населення, підвищення рівня їх освіти та професійної підготовки. Це породжує прагнення до самореалізації та свободи, підсилює економічну активність населення.

Можна констатувати факт, що не дивлячись на позитивні зрушення в розвитку малого підприємництва в Україні, існують проблеми, які перешкоджають його повноцінному розвитку. Основними з них є: правова невизначеність (відсутність правових гарантій); дефіцит виробничих потужностей; відсутність підприємницького ноу-хау; відсутність сучасних антикризових

фахівців; податкове навантаження. Але однією з найбільш гострих проблем у діяльності більшості суб'єктів малого підприємництва є проблема доступності фінансових ресурсів. Особливої актуальності ця проблема набула в умовах фінансової кризи в Україні, та як наслідок, скорочення обсягів кредитування вітчизняної економіки.

Детальний мікроекономічний аналіз найбільш актуальних проблем регіонального розвитку малого бізнесу, проведений О. Кузьмелю [2], дозволяє сформулювати дієві способи їх розв'язання, які можуть застосовувати центральні і регіональні органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування:

- виділяти в державному бюджеті та місцевих бюджетах кошти на підтримку малого бізнесу, практикувати інвестування сектора малого бізнесу під гарантії органів місцевого самоврядування та пільгове кредитування підприємців-початківців;

- удосконалити спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого бізнесу;

- розширити мережу регіональних центрів підтримки та розвитку підприємництва, проводити навчальні семінари і консультаційні заходи;

- створити гнучку систему надання суб'єктам малого бізнесу кредитів та фінансової допомоги;

- на урядовому рівні відпрацювати механізм функціонування уніфікованої дозвільної системи, придатної для всіх регіонів України;

- урегулювати на законодавчому рівні питання відносин підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування з фондами соціального страхування;

- розробити пріоритетні та максимально вигідні умови для участі в тендерах вітчизняних виробників високотехнологічного обладнання, в тому числі медичного;

- активно залучати до розробки органами виконавчої влади і місцевого самоврядування регуляторних актів представників громадських організацій підприємців та незалежних експертів;

- упорядкувати процедури одержання дозволів на розміщення об'єкта торгівлі, запровадити норму щодо необхідності його одержання тільки один раз та встановити, що дозвіл не може бути скасовано, а дія його припиняється лише в разі припинення підприємницької діяльності;

- установити періодичність сплати орендної плати за землю (сьогодні цей термін чітко не визначено);

- прискорити прийняття законопроектів про розмежування державних і комунальних земель;
- розширити перелік видів діяльності, ліцензування яких здійснюється на регіональному рівні;
- установити відповідальність органів ліцензування за перевищення термінів розробки ліцензійних умов для тих видів господарської діяльності, на які запроваджується ліцензування;
- зменшити відрахування до Пенсійного фонду від суб'єктів господарювання, що використовують найманих працівників (пропорційно до їх кількості);
- знизити ставки податку на додану вартість;
- забезпечити інформування суб'єктів підприємництва щодо вимог та правил, встановлення яких перебуває в компетенції місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, в складі яких необхідно створити спеціальні інформаційні відділи;
- розміщувати на Інтернет сайтах органів виконавчої влади та місцевого самоврядування проекти регуляторних актів з питань господарської діяльності для їх публічного обговорення, а також перелік адміністративних послуг, які надаються цими органами.

Висновки. Отже, підсумовуючи вищезазначене, необхідно, з метою подальшого розвитку позитивних тенденцій зростання малого підприємництва та кардинального розширення сфер його діяльності, активізувати державну підтримку малого бізнесу на всіх рівнях. У першу чергу, підтримки потребує сфера кредитування і страхування малого бізнесу, стимулювання його інвестиційної активності. Необхідним є також декриміналізація малого бізнесу, ліквідація перешкод для розвитку малого бізнесу; створення надійної системи заходів щодо надання фінансової підтримки.

Література

1. Бондар О.Л. Вплив глобалізації на розвиток малого бізнесу / О.Л. Бондар. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ntsu.com.ua/no_comments/926.html. — 2007. — Листопад. — С. 1.
2. Кужель О. Науково-теоретичні засади розвитку малого бізнесу / О. Кужель // Пріоритети. — 2004. — № 11. — С. 3.
3. Тюник А.С. Проблеми розвитку малого бізнесу в ринковій економіці / А.С. Тюник. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12.APSN_2007/Economics/20598.doc.htm. — 2007. — листопад. — С. 1.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2010 р.